

Akılci İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Tezlerin İncelenmesi

An Analysis Of Theses Written On Rational Drug Use

Merve ÖZKAN¹, Filiz ADANA², Duygu YEŞİLFİDAN³

ÖZ

Bu çalışmada; Türkiye Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve diş hekimliği uzmanlık alanlarında yürütülen tezler yazım yılı, türleri, alanları ve araştırma tiplerine göre incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman/metin analizi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Akılcı ilaç kullanımı konusunda ulaşılan toplam 247 tezin 41 tanesi 2019 yılında, 125 tanesi yüksek lisans türünde, 60 tanesi aile hekimliği alanında ve 199 tanesi tanımlayıcı araştırma tipinde yazılmıştır. Hemşirelik tezleri (n=48) en çok Hemşirelik Anabilim Dalında (n=20), yüksek lisans düzeyinde (n=43) ve en çok 2019 (n=12) ve 2022 (n=10) yıllarında yazılmıştır. Yapılan çalışmanın, gelecekte yapılacak araştırmalarda konu belirleme, literatür inceleme ve benzeri çalışmalarında araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akılcı İlaç Kullanımı, Sağlık, Tezler.

ABSTRACT

In this study, master's, doctoral, medical specialty, and dental specialty theses on rational drug use in the National Thesis Center of the Council of Higher Education of Turkey were examined according to the year of writing, types, fields and research types. The study was conducted using document/text analysis method, one of the qualitative research methods. Of the 247 theses on rational drug use, 41 were written in 2019, 125 were written in master's degree type, 60 were written in the field of family medicine and 199 were written in descriptive research type. Nursing theses (n=48) were mostly written in the Department of Nursing (n=20), at the master's level (n=43) and mostly in 2019 (n=12) and 2022 (n=10). It is considered that this study will contribute to researchers in determining the subject, literature review and similar studies in future studies.

Keywords: Health, Rational Drug Use, Theses.

¹Uzm. Hem. Merve ÖZKAN, Halk Sağlığı Hemşireliği, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, merveozkan55@hotmail.com, ORCID No: 0000-0001-7032-6864

²Prof. Dr., Filiz ADANA, Halk Sağlığı Hemşireliği, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, filizadana@yahoo.com, ORCID No:0000-0002-7677-0170

³Arş. Gör. Dr., Duygu YEŞİLFİDAN, Branş, Halk Sağlığı Hemşireliği, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, duygu.yesilfidan@hotmail.com, ORCID No:0000-0002-0290-1553

İletişim/Corresponding Author:

Merve ÖZKAN

Geliş Tarihi/Received : 01.03.2024

E-posta/E-mail:

merveozkan55@hotmail.com

Kabul Tarihi/Accepted: 23.03.2024

Yayın Tarihi/Published: 30.04.2024

GİRİŞ

Günümüz sağlık teknoloji ve ilerlemelerinde hastalıkların tedavisi için çeşitli yöntemler mevcut olsa da en sık başvuru ve en sık kullanılan yöntemin ilaçlarla tedavi olduğu bilinen bir gerçektir. Temel olarak ilaç; endüstriyel bir üründür (1). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre ilaç "fizyolojik sistemleri veya patolojik durumları, alanın yararı için değiştirmek veya incelemek amacıyla kullanılan veya kullanılması öngörülen madde ya da ürün" olarak tanımlanmaktadır (2).

Dünya genelinde reçete edilen ilaçların yarısından fazlasının uygun olmayan biçimde kullanılması, günümüzdeki ilaç kullanımının gerektiği şekilde olmaması ve ilaçların kontrolünün sağlanamaması akılcı ilaç kullanımı gereksinimi ortaya çıkarmıştır (1, 3). DSÖ akılcı ilaç kavramını; "hastaların ilaçları klinik bulgularına ve bireysel özelliklerine göre uygun ilacı, uygun sürede, uygun dozda ve en düşük maliyetle kolayca sağlayabilmeleri" olarak tanımlamıştır (2). İlaçların akılcı olmayan kullanımı oluşabilecek yan etkiler nedeniyle bireylerin sağlığını ve güvenliğini tehdit ederek kaynakların da boşa harcanmasına neden olmaktadır (4). Bir araya gelerek toplumları oluşturan bireylerin sağlığının korunup geliştirilebilmesi ve halk sağlığı seviyelerinin yükseltilebilmesi amacıyla akılcı ilaç kullanımı konusunda yapılan çalışmalar oldukça önem arz etmektedir.

2013 yılı Türkiye sağlık harcamalarının %25,9'unun ilaç harcamalarına ayrıldığı bu oranın Avrupa ülkelerinde %10-15 arasında seyrederken gelişmekte olan ülkelerde %20-40'larda olduğu bildirilmektedir (4,5). Hem ulusal hem de uluslararası literatür incelendiğinde akılcı ilaç kullanımı konusunda çeşitli araştırmaların yürütüldüğü görülmektedir. Türkiye'de Dağtekin ve ark. (6) yaptığı çalışmada akılcı olmayan ilaç kullanımı %53,4 oranında saptanmıştır. Akılcı ve ark. (7) Türkiye aile sağlığı merkezleri ve devlet hastanelerinde yürüttüğü çalışmada; katılımcıların %51'i daha önce kullandıkları ilaçları hekimin yazmasını istediklerini, %55,9'u hastalandıklarında yakınlarının kendilerine ilaç önerdiğini; %37,1'i yakınlarına da ilaç tavsiye ettiklerini ve %70,5'i ilaçlarını önerilen süreden önce bıraktıklarını belirtmişlerdir. Cecilia et al. (8) İspanya Eczacılık bölümü öğrencilerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin %72,5'inin muayene olmadan kendi kendine ilaç kullandıkları ve kendi kendine kullandıkları ilaçların %13,6'sını antibiyotiklerin oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kiriwandeniya et al. (9) Sri Lanka'da yaptığı çalışmada katılımcıların %81,5'inin reçetesiz ilaç kullandığı ve %57,4'ünün kendi kendine antibiyotik kullandığını belirlemişlerdir. Parulekar et al. (10) gelişmekte olan ülkelerde yaptıkları çalışmada katılımcıların yüksek oranda kendi kendilerine ilaç kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Akılcı ilaç kullanımı konusundaki çalışmaların ortak bir sonucu olarak akılcı ilaç kullanımının küresel bir problem olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma Türkiye Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan akılcı ilaç kullanımı konusunda yürütülmüş olan tezlerin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Tipi

Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman/metin analizi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Bu analiz yöntemi; zaman ve diğer kaynaklarda tasarruf sağlarken, incelenen konunun önem sırasının oluşturulmasını, veri kaynaklarının sınıflandırılıp kategorize edilerek yeni veri setleri oluşturulmasını sağlamaktadır (11).

Evren- Örneklem

Bu çalışmada; YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve diş hekimliği uzmanlık alanlarında yürütülen tezler yazım yılları, türleri, alanları ve

araştırma tiplerine göre incelenmiştir. Akılcı ilaç kullanımı konusunda evrende bulunan araştırmaların tümünün (n=256) örnekleme dahil edilmesi planlanmış (tamsayım) ancak 9 tezin tam metnine ulaşılamaması nedeniyle örneklem 247 tezdendir.

Dahil Etme ve Dahil Etmeme Kriterleri

Akılcı ilaç kullanımı konusunda YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde tam metnine ulaşılabilen çalışmalar dahil edilirken tam metnine ulaşılamayan 9 çalışma araştırma dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde konuya ilişkin belirlenen kriterler doğrultusunda 12.09.2023-16.10.2023 tarihleri arasında "akılcı ilaç kullanımı" anahtar kelimeleri ile "Aranacak Alan, İzin Durumu ve Tez Türü" kriterlerinin hepsi "Tümü" seçilerek tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda 256 araştırmaya ulaşılmış ancak dahil edilme kriterini kapsayan 247 araştırma ile çalışma yürütülmüştür.

Etik Yönü

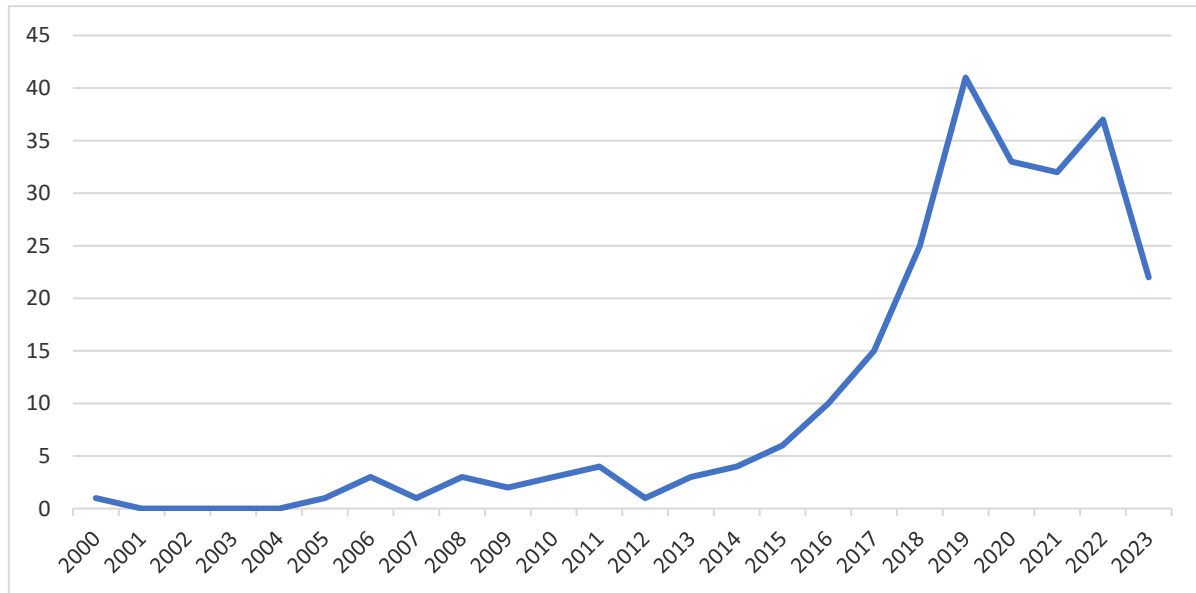
Araştırma kapsamında YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde erişim izni olan çalışmalar araştırmaya dahil edilmiş; etik kurul izni alınmamıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Çalışmada planlanan akıştan herhangi bir sapma yaşanmamıştır.

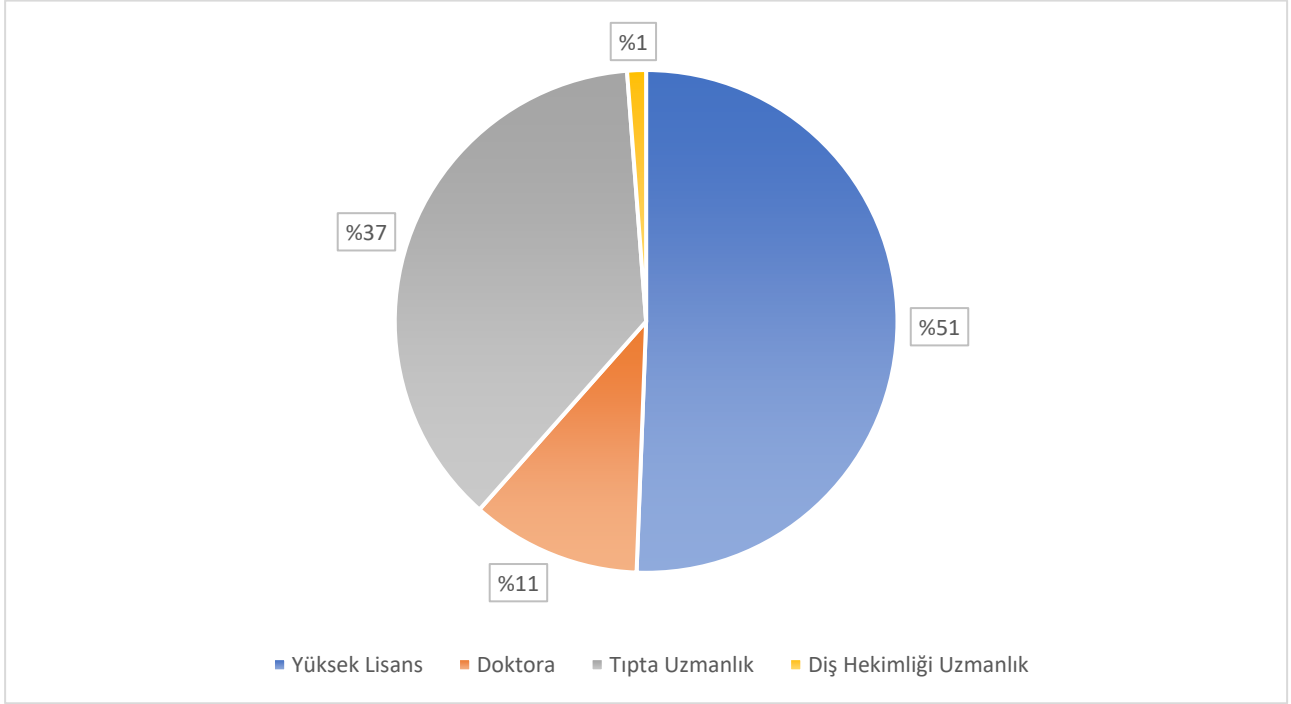
BULGULAR VE TARTIŞMA

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden elde edilen veriler incelendiğinde; akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan tezlerin 2000 yılında başlayarak günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. (Şekil 1).

Şekil 1. Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 2’de YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan ve akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan tezler türlerine göre incelenmiştir. Tezlerin 125’i yüksek lisans (%51), 92’si tıpta uzmanlık (%37), 27’si doktora (%11) ve 3’ü dış hekimliği uzmanlık (%1) türlerindedir.

Şekil 2. Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

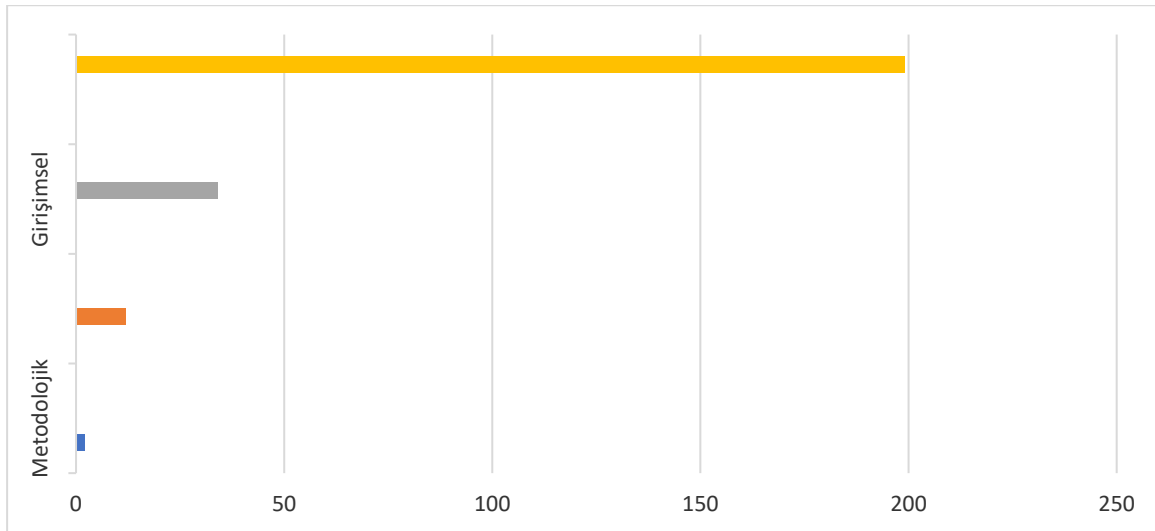
Tablo 1 YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan tezlerin alanlarına göre dağılımını göstermektedir. Tablo 1’e göre akılcı ilaç kullanımı konusu toplamda 49 alanda çalışılmış olup; sırasıyla en fazla “aile hekimliği” (n=60) ve “hemşirelik” (n=48) alanlarında çalışıldığı görülmektedir.

Tablo 1. Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Tezlerin Alanlarına Göre Dağılımı

No	Alan	n
1.	Acil Durum ve Afet Yönetimi	1
2.	Acil Tıp	3
3.	Ağız, Diş ve Çene Cerrahisi	2
4.	Aile Hekimliği	60
5.	Anesteziyoloji ve Reanimasyon	1
6.	Bilgisayar Mühendisliği	1
7.	Biyoistatistik	1
8.	Biyoteknoloji	1
9.	Çevre Mühendisliği	1
10.	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	6
11.	Dermatoloji	1
12.	Disiplinlerarası Çevre Sağlığı	1
13.	Ebelik	3
14.	Farmaekonomi ve Farmakoepidemioloji	1
15.	Farmakoloji ve Toksikoloji (Veteriner)	1
16.	Farmakoloji ve Toksikoloji	4
17.	Farmakoloji	9
18.	Fen Bilimleri ve Teknolojileri	1
19.	Genel Sosyoloji ve Metodoloji	1
20.	Halk Sağlığı	16
21.	Halkla İlişkiler	1

22.	Hastane Enfeksiyon Kontrolü	1
23.	Hastane İşletmeciliği	1
24.	Hastane ve Sağlık Kurumları Yöneticiliği	6
25.	Hemşirelik	48
26.	Histoloji ve Embriyoloji	1
27.	İç Hastalıkları	6
28.	İşletme	2
29.	Kadın Hastalıkları ve Doğum	1
30.	Kimya	2
31.	Klinik Eczacılık	16
32.	Klinik Farmasi	1
33.	Maliye Teorisi	1
34.	Mikrobiyoloji	2
35.	Moleküler Tıp	1
36.	Nanoteknoloji ve İleri Malzeme	1
37.	Pazarlama	1
38.	Peridontoloji	1
39.	Radyo, Televizyon ve Sinema	1
40.	Sağlık Eğitimi	1
41.	Sağlık Sistemleri Mühendisliği	1
42.	Sağlık Yönetimi	13
43.	Sağlıkta Kalite ve Hasta Güvenliği	1
44.	Tekstil Mühendisliği	1
45.	Temel Eczacılık	1
46.	Tıbbi Farmakoloji	14
47.	Tıbbi Mikrobiyoloji	1
48.	Tıp Tarihi ve Etik	2
49.	Yaşlı Sağlığı ve Bakımı	3
Toplam		247

Şekil 3 YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan tezlerin araştırma tiplerine göre dağılımını göstermektedir. Tablo 3'e göre en çok (n=199) tanımlayıcı tipte çalışma yapılmıştır.

Şekil 3. Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Tezlerin Araştırma Tiplerine Göre Dağılımı

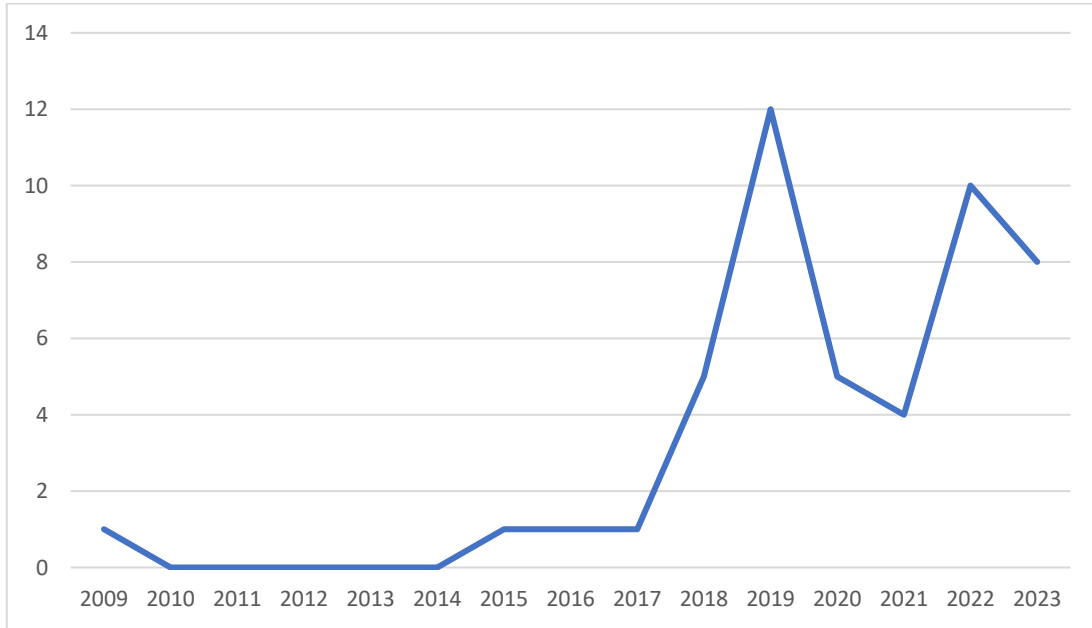
Tablo 2 YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan tezlerin hemşirelik bölümlerine göre dağılımını göstermektedir. Hemşirelik bölümünde toplam 48 tez 9 farklı hemşirelik bölümünde yazılmış olup; akılcı ilaç kullanımı konusundaki

tezlerin en çok Hemşirelik Anabilim Dalında (n=20) ve yüksek lisans türünde (n=43) yazıldığı görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Tezlerin Hemşirelik Bölümlerine Göre Dağılımı

Hemşirelik Bölümü	Yüksek Lisans (n)	Doktora (n)	Toplam (n)
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği	5	0	5
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	5	1	6
Doğum, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	1	0	1
Halk Sağlığı Hemşireliği	3	0	3
Hemşirelik Ana Bilim Dalı	19	1	20
Hemşirelik Bilimi	2	1	3
Hemşirelik Esasları	2	2	4
Hemşirelikte Eğitim	1	0	1
İç Hastalıkları Hemşireliği	5	0	5
Toplam	43	5	48

Şekil 4'te akılcı ilaç kullanımı konusunda yazılan hemşirelik tezlerinin yıllara göre dağılımı görülmektedir. Hemşirelik tezlerinde akılcı ilaç kullanımı konusu 2009'da yazılmaya başlamış olup günümüze dek devam etmektedir. Şekil 4'e göre en çok 2019 (n=12) ve 2022 (n=10) yıllarında akılcı ilaç kullanımı konusunda hemşirelik tezleri yazıldığı görülmektedir.

Şekil 4. Akılcı İlaç Kullanımı Konusunda Yazılan Hemşirelik Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Bu araştırmada 2000-2023 yılları arasında tamamlanmış olan toplam 247 tez incelenmiştir. İncelenen yayınların 2012 yılından itibaren yıllar içerisinde artış gösterdiği, konuya ilişkin en fazla tezin 2019 yılında yayınlandığı saptanmıştır. Akılcı ilaç kullanımı konusunun özellikle son yıllarda artış göstermesinde toplumun değişen sağlık yapısı etkili olmuştur. Kronik hastalıkların artış göstermesi ile birlikte artan ilaç kullanımı beraberinde bilinçli tüketici ve aynı zamanda alanında uzman bireylerin varlığını zorunlu kılmıştır. Bu durum da bilim dünyasında araştırma konularında kendini göstermiş ve böylece akılcı ilaç kullanımı konusunda toplumun sağlığını koruma, sürdürme ve geliştirme açısından önemli çalışmalar yayınlanmıştır. (12, 13). Bir diğer yandan da akılcı ilaç kullanımı konusu küresel bir sorun olma özelliğini de gösterdiğinden tüm dünyada bilgi, tutum ve davranış değişikliği

belirlenmesine yönelik üzerinde çalışma yapılan konular arasında yer almaktadır bu durum da konunun önemini bir kez daha vurgulamaktadır. (12, 14).

Araştırmada incelenen tezlerde akıllı ilaç kullanımı konusu başta aile hekimliği, hemşirelik, halk sağlığı, eczacılık, farmakoloji olmak üzere sağlık disiplinin birçok çeşitli alanında yüksek lisans, uzmanlık ve doktora tezlerinde konu olmuştur. Akıllı ilaç kullanımı konusu küresel bir sorun olması ile birlikte sorunun ortaya koyulması ve nedenlerinin belirlenmesinde konunun farklı disiplinler açısından ele alınması oldukça önemlidir. Ayrıca sağlığa ilişkin farklı disiplinlerin konuyla ilgili çalışmaları yapılmış olması konunun sağlıkta çok yönlü değerlendirilebilmesi bakımından değerlidir. Çünkü çözüm yolu geliştirilirken de farklı bakış açıları ile ortak çözümler üretilecek ve sağlık açısından sorun oluşturan bu konuya yönelik iyileştirme uygulamaları öneriler ile birlikte sunulacaktır. Biliyoruz ki sağlığın korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesinde başta birinci basamak sağlık hizmeti veren birimlerin yanı sıra tüm sağlık disiplini çalışanları anahtar rolü üstlenmektedir (12, 15, 16).

Bilimsel gelişmeler ile birlikte toplum için gerekli olan sağlık politikalarının belirlenmesi, toplumun sağlık yapısının ortaya koyulması, sağlık harcamaları için bütçenin belirlenmesi, hasta güvenliği ve hasta hakları gibi kavramlar da ön plana çıkmakta ve böylece sağlık hizmetleri sunumunda kanıta dayalı tıp uygulamalarına ihtiyaç doğmaktadır (17). Kanıt piramidinin en üst basamağını randomize kontrollü deneysel çalışmalar, meta analiz çalışmaları ve sistematik derlemeler oluşturmaktadır. Tanımlayıcı çalışmalar ise kanıt piramidinin daha alt basamaklarında yer almaktadır (18). Bu çalışmada konuya ilişkin ağırlıklı olarak tanımlayıcı tipte çalışmanın olduğu dikkat çekmektedir. Kanıt düzeyi yüksek araştırmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir.

AİK konusunun literatürde son otuz yıldır yer almasına rağmen; Türkiye’de az sayıda kanıt düzeyi yüksek araştırmanın olması gelecek araştırmalarda bu duruma daha fazla önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle deneysel araştırmalarla akıllı ilaç kullanımı düzeyinin geliştirilebilir olup olmadığının gösterilmesi sağlık çalışanlarının uygulamalarına yön vereceğinden önem taşımaktadır.

Hemşirelik mesleğinin AİK konusunda eğitim, gözlem, uygun çevre oluşturma, sorun yönetimi, ilaçların muhafaza edilmesi, uygulanması ve imha edilmesine kadar geniş bir perspektifte rolü vardır (16, 19, 20). Çalışmada AİK konusunda hemşirelik anabilim dallarının hepsinde ve son yıllarda artan çalışmaların olması dikkat çekmektedir. Birey, aile ve toplumun sağlığının korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesi sürecinde önemli bir rolü olan hemşirelerin AİK konusunda bilimsel veri üretmesinin oldukça yararlı olacağı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan, 2000 ile 2023 tarihleri arasında akıllı ilaç kullanımı konusunda yürütülen 247 tez yazım yılları, türleri, alanları ve araştırma tipleri bakımından incelenmiş olup 125 tezin yüksek lisans, 92 tezin tıpta uzmanlık, 27 tezin doktora ve 3 tezin dış hekimliği uzmanlık olduğu görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda en çok tez 41 adet olmak üzere 2019 yılı ve 37 adet olmak üzere 2022 yıllarında yazılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan tezler konularına göre incelendiğinde, en yüksek sayıda çalışma yapılan alanların aile hekimliği ve hemşirelik alanlarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hemşirelik bölümünde toplam 48 tez yazılmıştır. En az sayıda tez çalışması yapılan alanlardan bazıları sağlık eğitimi, temel eczacılık ve tıbbi mikrobiyoloji olduğu görülmektedir. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan akıllı ilaç kullanımı konusunda yazılan tezlerin en çok tanımlayıcı tipte yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yer alan tezlerin hemşirelik bölümlerine göre dağılımı incelendiğinde akıllı ilaç kullanımı konusunda en çok Hemşirelik Anabilim Dalında ve yüksek lisans türünde tezler yazıldığı görülmektedir. Akıllı ilaç kullanımı konusunda yazılan hemşirelik alanındaki

tezlerinin yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2009'da başlayıp günümüze dek devam ettiği ve en çok 2019 ve 2022 yıllarında yazıldığı görülmektedir.

Tez aşamasına gelen öğrencilerin konu seçimi konusunda zorluklar yaşadığı bilinen bir gerçektir. YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı incelenmesiyle gerçekleştirilen bu çalışmanın; gelecekte yapılacak araştırmalarda konu belirleme, literatür inceleme ve benzeri çalışmalarında araştırmacılara katkı sağlayacağı ve literatürdeki eksikliği tamamlayacak araştırmalar planlanmasını sağlayarak literatüre ışık tutacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Özkan, M., Adana, F., Yeşilfidan, D. (2023). Rational Drug Use From A Public Health Nursing Perspective. 10th International Congress on Medicine, Nursing, and Health Sciences In A Changing World Congress Book (12-14 Ağustos 2023). ISBN: 978-625-6879-16-4 200-211.
2. World Health Organization (WHO). (2007). WHO Operacional package for assessing, monitoring and evaluating country pharmaceutical situations. Guide for coordinators and data collectors.
3. Karataş, N., Kaya, A., & Dalgıç, A. İ. (2019). Akılcı İlaç Kullanımının Çocuk Sağlığına Etkileri. 2nd International Health Sciences and Life Congres (24-27 April 2019). Burdur.
4. Altındış, S. (2017). Akılcı İlaç Kullanımına Sistemik Bir Bakış. Journal of Biotechnology and Strategic Health Research, 1(2), 34-38.
5. Sağlık Bakanlığı, (2014, 12 Kasım). Türkiye sağlık hizmetlerinin finansmanı ve sağlık harcamalarının analizi 2002-2013 dönemi, <https://sgb.saglik.gov.tr/Eklenti/34227/0/turkiye-saglik-hizmetlerinin-finansmani-ve-saglikharcamalarinin-analizi-2002-2013-donemipdf.pdf>.
6. Dağtekin, G., Demirtaş, Z., Alaiye, M., vd. (2018). Birinci basamak sağlık kuruluşuna başvuran erişkinlerin akılcı ilaç kullanım tutum ve davranışları. Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi, 3(1), 12-23.
7. Akıcı, A., Mollahaliloğlu, S., Dönertaş, B., Özgülcü, Ş., Alkan, A., & Başaran, N. F., (2017). Hastaların İlaç Kullanımına İlişkin Tutum ve Bilgileri: Türkiye Aile Sağlık Merkezleri ve Devlet Hastanelerinde Bir Araştırma. Türk Tıp Bilimleri Dergisi, 47(5), <https://doi.org/10.3906/sag-1608-29>
8. Cecilia, M. J., Estan, J. G., & Atucha, N. M. (2018). Self-medication in Pharmacy students. Educacion Medica, 19(5), 277-282.
9. Kiriwandeniya, K., Pitiyawithana, S., Nissansala, S., Wickremasinghe, H., Wijekumara, G., Prathapan, S. & Jayawardane, P. (2017). Antibiotic Self-Medication Among School Teachers in Western Province, Sri Lanka, Clinical Therapeutics, 39(8), 77-78.
10. Parulekar, M., Mekoth, N., Ramesh, C.M., & Parulekar, A. (2016). Self-medication in Developing Countries a Systematic Review, Journal of Pharmaceutical Technology, Research and Management, 4(2), 103-127.
11. Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.
12. Mete, S., & Özdil, K. Türkiye'de Akılcı İlaç Kullanımına İlişkin Mevcut Tezler: Doküman Analizi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 7(2), 109-125.
13. Mekonnen, B. D., Ayalew, M. Z., & Tegegn, A. A. (2021). Rational drug use evaluation based on world Health organization core drug use indicators in Ethiopia: a systematic review. Drug, Healthcare and Patient Safety, 159-170.
14. Yin, C., He, X., Shen, K., Mu, X., & Tang, F. (2022) Knowledge and behavior in rational drug use among college students in Zunyi City. Risk Manag Health Policy. 15, 121-131.
15. Bozdemir, E., & Filiz, M. (2021). Türkiye'de akılcı ilaç kullanımı ile ilgili bilgi, tutum ve davranış belirlemeye yönelik yapılan çalışmaların sistematik derlemesi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27, 92-105.
16. Çakmak, V. (2019). Hipertansiyon tedavisi alan hastalara hemşire tarafından verilen eğitimin akılcı ilaç kullanımı ve sağlık okuryazarlığına etkisinin değerlendirilmesi [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
17. Hayran, O. (2012). Sağlık bilimlerinde araştırma ve istatistik yöntemler. Nobel Tıp Kitabevleri.
18. Murad, M. H., Asi, N., Alsawas, M., & Alahdab, F. (2016). New evidence pyramid. Evidence-based medicine, 21(4), 125-127.
19. Durna, Z. & Kuş, E. (2016). Akılcı ilaç kullanımda hemşirenin rolü ve eğitimin önemi. Sağlık ve Toplum, 26(2), 3-9.
20. Ulupınar, S., & Akıcı, A. (2015). Hemşirelik Uygulamalarında Akılcı İlaç Kullanımı. Türkiye Klinikleri J Pharmacol-Special Topics, 3(1), 84-93.